

Sprog i Norden

Titel: Färre förskolor för teckenspråkiga barn

Forfatter: Tommy Lyxell

Kilde: Sprog i Norden, 2012, s. 1-14 [i hæftet: s. 91-104]

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Färre förskolor för teckenspråkiga barn

Tommy Lyxell

Språkrådet undersökte hösten 2010 döva och hörselskadade barns tillgång till svenskt teckenspråk i förskolan. Vi fann att förskolor för teckenspråkiga barn blivit färre samt att många förskolor, istället för att använda svenskt teckenspråk, använder teckenstöd till talat språk. Detta går tvärs emot de mål som formuleras i språklagen: det svenska teckenspråket ska skyddas och främjas i det svenska samhället.

Under de senaste åren har det talats om att förskoleavdelningar för teckenspråkiga barn läggs ner eller omorganiseras och att antalet barn minskar i dessa förskolor, men det har saknats fakta som belägger detta. En liknande trend har noterats i specialskolan (dövskolan), och där finns det statistik som bekräftar detta. Antalet elever i specialskolan har minskat med en tredjedel sedan millennieskiftet (Skolverket 2011a). Språkrådet beslöt att 2010 undersöka vilka möjligheter barn har att lära sig svenskt teckenspråk i förskolan.

Den svenska språklagen trädde i kraft i juli 2009. I språklagen finns två bestämmelser som direkt berör det svenska teckenspråket¹. I paragraf 9 står det att samhället ska "skydda och främja det svenska teckenspråket". I praktiken har det svenska teckenspråket fått samma ställning som de nationella minoritetsspråken. I paragraf 14 som berör den enskildes tillgång till språk står det att "den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk [ska] ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket". När språklagen trädde i kraft fick den myndighet som Språkrådet tillhör i uppdrag av regeringen att följa tillämpningen av lagen.

Svenskt teckenspråk är ett fullvärdigt språk

Trots att det svenska teckenspråket är erkänt som ett fullvärdigt språk såväl av

¹ Teckenspråken i världen är nationella. I Sverige används svenskt teckenspråk, i de andra nordiska länderna används andra nationella teckenspråk. I Finland finns det två teckenspråk: finskt teckenspråk och finlandssvenskt teckenspråk. Släktskapen mellan teckenspråken följer inte samma mönster som de talade språken. Svenskt teckenspråk har fler likheter med teckenspråken i Finland än med de andra skandinaviska teckenspråken. Norskt och danskt teckenspråk anses ha flera gemensamma drag.

riksdagen år 1981 som i språklagen år 2009, lever fortfarande föreställningen kvar i det allmänna medvetandet att det svenska teckenspråket är en tecknad representation av det talade språket. Detta är felaktigt. Till att börja med är den fysiska representationen annorlunda. Svenska uttrycks i tal eller i skrift, det svenska teckenspråket uttrycks med händerna men även med munnen, ansiktet och kroppen. Detta i sig gör att man inte kan jämföra språken utan vidare. Teckenbildningsprocessen är annorlunda i det svenska teckenspråket. Många tecken är motiverade, till exempel avbildade utifrån former på föremål eller imitation av rörelser. Men många tecken är arbiträra; det går inte att förstå tecknets betydelse utifrån tecknets form och rörelse. Det svenska teckenspråket utvecklas i det svenska samhället, vilket innebär att begrepp och benämningar som används i det svenska samhället letar sig in i det svenska teckenspråket i form av översättningslån, som anpassas till det svenska teckenspråkets morfologi. En del av översättningslånen lever sitt eget liv i det svenska teckenspråket och får en lite annan betydelse än det motsvarande svenska ordet. En del tecken är skapade helt och hållet på det svenska teckenspråkets villkor och har ingen direkt motsvarighet i svenska ord, utan kräver längre fraser och konstruktioner när de översätts till svenska.

Men den största skillnaden mellan talade och tecknade språk ligger i grammatiken – såväl på syntaktisk som på morfologisk nivå – vilket i grunden beror på att språken använder olika språkliga kanaler: teckenspråk är visuella-gestuell medan talade språk är auditiva-verbala. Ett tydligt särdrag i det svenska teckenspråket är att utrymmet framför kroppen – även kallat teckenrummet – används flitigt för referenser och i textbindning. Detta särdrag finns även i andra teckenspråk i världen.

Hur teckenspråket överförs mellan generationer

För att förstå det svenska teckenspråkets position i det svenska samhället måste man först säga något om hur det svenska teckenspråket överförs mellan generationer. Tecknade språk överförs nämligen inte på samma sätt som talade språk gör. Döva och hörselskadade barn har i regel hörande föräldrar, som inte behärskar det svenska teckenspråket – endast fem procent av barnen har teckenspråkiga föräldrar. Föräldrarna kan inte vara barnets språkliga förebild i det svenska teckenspråket. I stället är det i teckenspråkiga förskolor som barnens språkutveckling i det svenska teckenspråket kan ske. Där träffar barnen andra teckenspråkiga barn och teckenspråkig personal. Dessa teckenspråkiga förskolor är i praktiken tvåspråkiga: både svenskt teckenspråk och svenska används. Hörande barn som har teckenspråkiga föräldrar lär sig det svenska teckenspråket inom familjen.

Döva och hörande barn som har teckenspråkiga föräldrar växer upp med det svenska teckenspråket som ett modersmål. Döva barn får även språklig stimulans i det svenska teckenspråket i förskolan, men långt ifrån alla hörande barn får det. Döva föräldrar väljer nämligen oftare vanliga talspråkiga förskolor för sina hörande barn. Det finns en förväntan på döva föräldrar att de ska ge sina hörande barn tillgång till talspråklig stimulans, eftersom det är det dominerande kommunikationssättet i samhället. Men ofta väljer man en förskola i närheten av hemmet av praktiska skäl. Bruket av det svenska teckenspråket sker därför i huvudsak inom familjen. När barnen blir äldre går döva barn i specialskolor där det svenska teckenspråket är ett undervisningsspråk och hörande barn går i kommunala grundskolor. Hörselskadade barn hamnar i en mellanställning; en del går i specialskolan, men de flesta går i grundskolan eller i speciella hörselklasser där det finns tillgång till hörseltekniska hjälpmedel. I grundskolan är användningen av det svenska teckenspråket i det närmaste obefintlig.

Hörande föräldrar lär sig det svenska teckenspråket

Hörande föräldrar kan lära sig det svenska teckenspråket på nybörjarkurser så att de kan kommunicera med sitt döva eller hörselskadade barn på en grundläggande nivå. Deltagandet är frivilligt och kurslängderna varierar. Introduktionskurser ges av hörselvården och kurslängden är mellan 50 och 250 timmar. Föräldrarna kan sedan söka vidare till en statligt finansierad påbyggnadsutbildning, som omfattar högst 240 timmar och ska utnyttjas innan barnet börjat skolan². Som jämförelse kan nämnas att föräldrar i Norge kan få upp till 1 000 timmar teckenspråksundervisning³. Det är alltså en förhållandevis grund utbildning som de svenska föräldrarna får och de kan således inte vara språkliga förebilder för sitt barn när det gäller det svenska teckenspråket.

De flesta hörande föräldrar har av naturliga skäl en oklar uppfattning om dövas och hörselskadades livsvillkor. Föräldrarna lär sig det svenska teckenspråket om de anser sig behöva det i kontakten med sitt barn. Visar det sig att barnet har förmåga att använda talspråk så minskar intresset för att lära sig det svenska teckenspråket. Många föräldrar tycker att det är svårt att lära sig

2 Uppgifterna är hämtade från den statliga utredningen "Teckenspråk och teckenspråkiga – en översyn av teckenspråkets ställning" (SOU 2006:54, s.180–184).

3 Teckenspråksutbildningen består i huvudsak av undervisning i norskt teckenspråk men ger också information om dövas tvåspråkighet och kultur samt information om audiologi, vilket tillsammans omfattar omkring 180 timmar. Uppgifterna har lämnats av Sonja Myhre Holten, språkvårdare i norskt teckenspråk vid norska Språkrådet.

det svenska teckenspråket. Föräldrarna vill helst använda sitt eget modersmål i kontakten med barnet.

Många gånger är det yttre faktorer som påverkar föräldrarnas beslut. Det är inte säkert att det finns en teckenspråkig förskola i hemkommunen. Föräldrarna står då inför valet att flytta till annan ort, så att barnet kan få tillgång till det svenska teckenspråket, eller stanna kvar på hemorten och hitta en annan lösning. Om det visar sig att barnet kan använda hörselrester för talspråklig kommunikation, väljer föräldrarna ofta det senare alternativet.

Det ska påpekas att många föräldrar ändå lär sig det svenska teckenspråket. Ännu ser vi ingen nedgång i intresset att gå på teckenspråksutbildning för föräldrar. Däremot har målgruppen förändrats. Föräldrar till hörande språkstörda barn har börjat visa intresse för att lära sig det svenska teckenspråket, medan föräldrar som har döva barn med snäckimplantat (kokleaimplantat) visar mindre intresse för kurserna och istället väljer att ge deras barn mer talspråkig stimulans.

Färre barn lär sig svenskt teckenspråk i förskolan

I vår undersökning ställde vi oss frågan vilka möjligheter döva och hörselskadade barn har att *lära sig*, *använda* och *utveckla* det svenska teckenspråket såsom språklagen föreskriver. I undersökningen utgick vi från följande parametrar:

- antalet förskolor som erbjuder svenskt teckenspråk,
- antalet döva/hörselskadade barn inskrivna i dessa förskolor,
- antalet teckenspråkig personal i förskolorna,
- antalet barn i förskoleåldern (0–5 år) inskrivna i landstingens hörselvård,
- utvecklingen över den senaste 20-årsperioden.

Vi vet sedan tidigare att inte alla döva och hörselskadade barn går i teckenspråkiga förskolor. Hörselskadades Riksförbund (HRF) gjorde en kartläggning år 2007, som visade att av alla barn i förskoleåldern som då var inskrivna i hörselvården, gick 65 procent i vanliga förskolor medan 35 procent gick i anpassade förskolor för döva och hörselskadade barn. De flesta hörselskadade barnen klarade av att kommunicera med hjälp av hörselteknik, och föräldrarna valde därför att placera sina barn i talspråkiga förskolor. En liknande undersökning som gjordes år 2010 inom Stockholms län visade att endast 15 procent av barnen går i anpassade förskolor, resterande 85 procent gick i vanliga förskolor (Norman 2010).

När Språkrådet samlade in uppgifter från hörselvården kunde vi konstatera att det fanns omkring 1 000 döva och hörselskadade barn i förskoleåldern inskrivna i landstingens hörselvård. Samma siffra kom HRF fram till år 2007, vilket tyder på att antalet barn som föds med dövhet eller hörselskada ligger på en stabil nivå. Däremot framgick det tidigt att det var svårt att få fram historiska data från förskolorna. Endast ett fåtal förskolor hade dokumenterat hur många barn som gått i deras förskolor. För att kunna säga något om förändringen över tid är det nödvändigt med sådana data. Detta sätter fingret på behovet av en samlad statistikinsamling för de teckenspråkiga förskolorna.

När vi sedan ville ta reda på vilka förskolor som bedriver verksamhet på svenskt teckenspråk, och hur språkanvändningen ser ut i dessa förskolor, stötte vi på en del metodologiska problem. Till att börja med var det inte lätt att identifiera vilka förskolor som hade teckenspråkig verksamhet. Verksamheten i dessa förskolor är i praktiken tvåspråkig, då majoritetsspråket svenska också är en integrerad del i verksamheten. Även om det fanns listor över teckenspråkiga förskolor som föräldra- och intresseorganisationer hade sammanställt, så visade det sig att dessa var inaktuella. Verkligheten förändras snabbt när det gäller förskoleverksamheten. Några förskolor hade lagts ner eller omorganiserats. En del av de förskolor som listats som teckenspråkiga var det inte längre, eftersom föräldrar inte längre placerar sina barn där för att få tillgång till svenskt teckenspråk. I stället är det viktigare för föräldrarna att lokalerna är akustiskt anpassade, att barngrupper är små samt att deras barn får talspråklig stimulans. I undersökningen framkom det att det fanns 24 förskolor i Sverige som tog emot döva och hörselskadade barn, 21 av dessa använde svenskt teckenspråk i mer eller mindre grad. Det kan jämföras med att det finns omkring 10 000 förskolor i hela landet (Skolverket 2011b). I de förskolor som tog emot döva och hörselskadade barn fanns det vid undersökningstillfället 192 barn, vilket innebär att 19 procent av barnen som var inskrivna i hörselvården gick i dessa förskolor. Jämför man med HRF:s undersökning 2007 kan man konstatera att utvecklingen pekar i en tydlig riktning: färre barn går i förskolor som är anpassade för döva och hörselskadade. Se diagram 1.

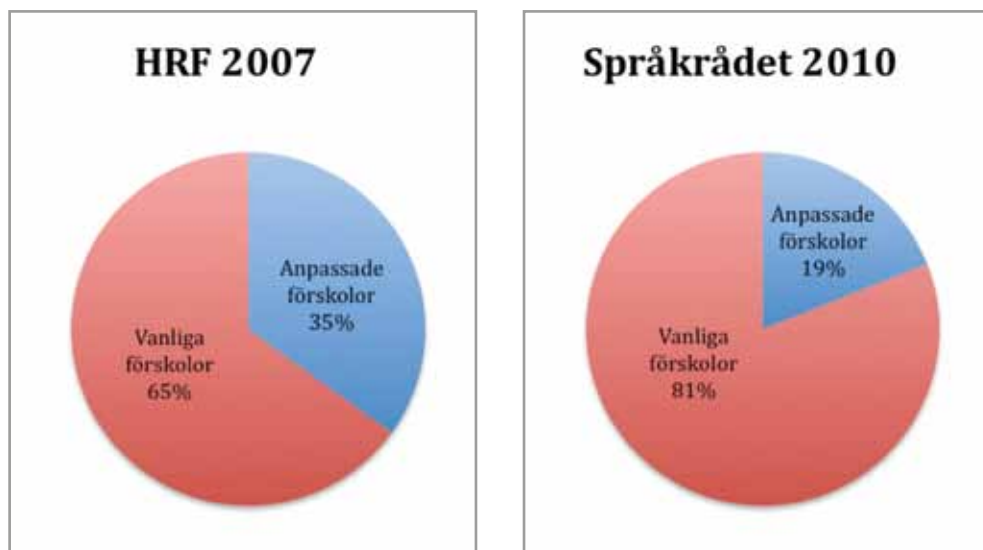

Diagram 1: Antalet barn som går i förskolor som är anpassade för döva och hörselskadade barn eller i vanliga förskolor för hörande barn.

Under datainsamlingen visade det sig att det inte alltid var svenskt teckenspråk som användes i förskolorna, ibland förekom även teckenstöd tillsammans med tal. *Tecken som stöd till talet* (TSS) har börjat lanseras som ett alternativ till det svenska teckenspråket. Skälet till detta, som en del förskolor angav, är att föräldrarna önskar att personalen ska använda tal med deras barn. Men eftersom barnen inte uppfattar talspråket i alla situationer är personalen tvungen att använda tecken som stöd.

Eftersom språkbruket varierade bestämde vi oss för att kategorisera förskolorna efter språkbruk. Gränserna mellan kategorierna var inte knivskarpa, utan var snarare ett glidande kontinuum. Ena änden av skalan representerade förskolor där svenskt teckenspråk används i alla aktiviteter och andra änden representerade förskolor där i huvudsak talspråk och teckenstöd användes, och där samtal på svenskt teckenspråk endast skedde sporadiskt. När denna kategorisering var gjord visade det sig att åtta av de 21 förskolorna använde svenskt teckenspråk i alla aktiviteter (se diagram 2), och att 114 barn gick i dessa förskolor. Slutsatsen vi drog var att endast 11 procent av de döva och hörselskadade barn som var inskrivna inom hörselvården fick god tillgång till svenskt teckenspråk i förskolan.

Diagram 2: Hur mycket svenskt teckenspråk som används i förskolor anpassade för döva och hörselskadade barn.

Eftersom vi inte hade tillräckligt med historiska data att jämföra med kan vi inte säga något bestämt om hur språkanvändningen har förändrats över tid. Men att döma av de kommentarer vi fick i kontakt med förskolorna så har användningen av talspråk ökat på bekostnad av det svenska teckenspråket. Personalen tycks böja sig för föräldrarnas önskemål om ökad talstimulans. Men eftersom barnen inte uppfattar allt tal via hörseln måste personalen ändå använda teckenstöd för att barnen ska förstå vad som sägs. Det är oklart hur *tecken som stöd till talet* påverkar barnets språkutveckling. Detta har inte studerats särskilt väl av språkvetare.

Döva barn får konstgjord hörsel

En förklaring som ges till att det blir färre barn i teckenspråkiga förskolor är att föräldrar till döva barn med snäckimplantat (kokleaimplantat) väljer att placera sina barn i vanliga förskolor. Ett snäckimplantat är ett hörseltekniskt hjälpmedel som ger dövfödda barn hörsel, se bild 1. Implantatet består av två delar:

ett inopererat implantat som via elektroder har kontakt med hörselcellerna i öronsnäckan och en yttre ljudprocessor som placeras bakom örat. Ljudet som skapas i ett snäckimplantat är inte detsamma som ljudet som ett normalhörande öra uppfattar, eftersom det skapas på syntetisk väg. Barnen blir inte fullt hörande utan har snarare en hörsel som motsvarar måttlig till lätt hörselskada.

Inte alla barn kan dra nytta av hörselimplantatet på ett optimalt sätt. Barnets fysiska förutsättningar, ålder vid operationstillfället och mängden talspråklig stimulans är faktorer som påverkar hur väl barnen utvecklar ett talspråk. Men generellt sett är talspråksutvecklingen långsammare än hos normalhörande barn. Barn med snäckimplantat har, precis som hörselskadade barn, svårt att uppfatta tal i miljöer med störande omgivningsljud. När implantatet är avstängt – till exempel när batteriladdningen tagit slut eller barnen tar av sig den yttre delen – är barnen helt döva. Det pågår för närvarande intensiv klinisk medicinsk forskning om talspråksutveckling hos barn med snäckimplantat runt om i världen. Däremot görs det mycket få studier av dessa barns språkutveckling i svenskt teckenspråk.

Tidigare uppfattade döv- och hörselorganisationer operationer av snäckimplantat som ett hot mot det svenska teckenspråket och dövkulturen, och riktade kritik mot de föräldrar som lät operera sina barn, vilket skapade en infekterad debatt. I dag har organisationerna ändrat uppfattning och menar att snäckimplantatet är en tillgång för barnen, men att de ändå bör få tillgång både till svenska och det svenska teckenspråket. Även Socialstyrelsen (2000) och Statens beredning för medicinsk utvärdering (2006) menar att döva barn med snäckimplantat bör få lära sig båda språken. Beslutet att ge barnet tillgång till svenskt teckenspråk ligger dock hos föräldrarna.

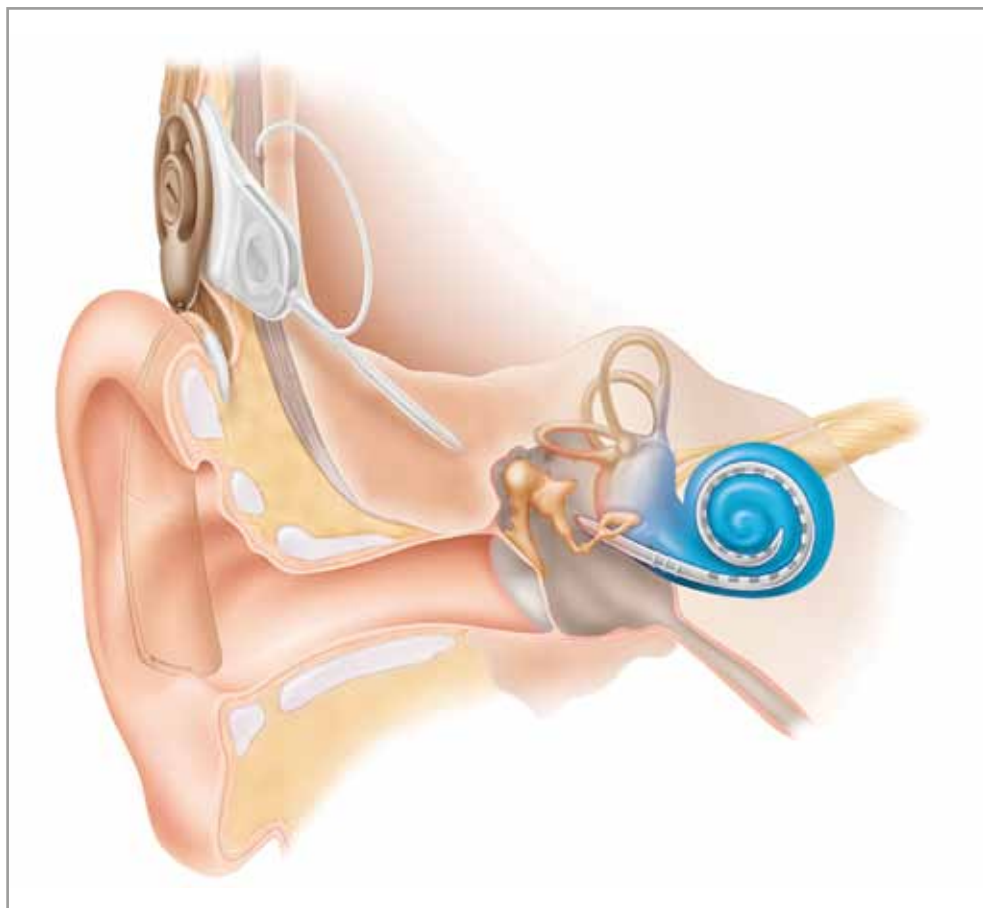

Bild 1: Illustration av ett kokleaimplantat. (bildkälla: Wikipedia, <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cochleaimplantat.jpg>)

Hörapparatbärande barns tillgång till svenskt teckenspråk

Barn med snäckimplantat har fått mycket uppmärksamhet inom hörselforskningen de senaste decennierna, vilket förmodligen beror på fascinationen att det är möjligt att skapa en konstgjord hörsel på dövfödda barn. Hörselskadade barn med hörapparater får inte alls samma uppmärksamhet. Barnen förväntas kunna utveckla det svenska talspråket tack vare hörselhjälpmedel och föräldrar uppmuntras inte att lära sig det svenska teckenspråket av hörselvården. Det är först när barnen har grava hörselnedsättningar som det svenska teckenspråket kommer på tal. Men under de senaste 15–20 åren har Hörselskadades Riksförbund och Unga Hörselskadade framfört standpunkten att även barn

med lättare hörselskador bör ges möjlighet att lära sig det svenska teckenspråket redan i tidig ålder, eftersom barnen har svårt att uppfatta tal i bullriga situationer, till exempel i förskolan och i skolan. När barnen kämpar med hörselperceptionen belastar det arbetsminnet, vilket kan få negativa konsekvenser för inläringen (HRF 2010). Det svenska teckenspråket är en resurs som kan användas i undervisning av hörselskadade barn. Intresseorganisationerna menar att det inte handlar om att ställa det ena språket mot det andra utan att barnet ska få tillgång till båda språken.

Somliga hörselskadade ungdomar kommer i kontakt med det svenska teckenspråket senare i livet och inser att det är en tillgång för dem, inte minst när de vill använda tolk, men också i sociala sammanhang. Men att lära sig det svenska teckenspråket senare i livet är förenat med vedermödor. Dels handlar det om att tackla de värderingar som man växt upp med – att det är bättre att kunna kommunicera på talspråket än med svenskt teckenspråk – dels ska man lära sig ett nytt språk.

Även hörande barn är teckenspråkiga

När man diskuterar det svenska teckenspråket är det lätt hänt att man glömmer bort att det finns hörande barn som är teckenspråkiga. Döva och hörselskadade föräldrar får i regel hörande barn. Faktum är att hörande barn till teckenspråkiga föräldrar är de som bäst lever upp till benämningen modersmåls-talare i svenskt teckenspråk. Förr var det vanligt att döva och hörselskadade lärde sig det svenska teckenspråket först efter några levnadsår och i sämsta fall först i samband med när de började i dövskolan. Omkring 40 procent av alla modersmåls-talare i svenskt teckenspråk är hörande (Parkvall 2009)⁴, se diagram 3. Men hörande teckenspråkiga barn får inte samma uppmärksamhet som döva och hörselskadade barn. Förmodligen beror det på att dessa barn inte har svårigheter att lära sig talspråket – som ju är normen – och därmed problematiseras inte språkutvecklingen.

4 Det saknas officiell statistik över språkanvändningen i Sverige, men lingvisten Mikael Parkvall har gjort kvalificerade uppskattningar av hur många som talar de omkring 150 språk som brukas i Sverige. Svenskt teckenspråk hamnar på 24:e plats med omkring 12 000 modersmåls-talare, varav 5 000 är hörande.

Diagram 3: Hörande barn till teckenspråkiga föräldrar är omkring 40 % av alla modersmålstalare i svenskt teckenspråk. Källa: Parkvall 2009.

Hörande teckenspråkiga barn använder det svenska teckenspråket i hemmet, men får sällan stimulans i språket utanför hemmet. En uppskattning som Språkrådet gör är att det finns 350–400 hörande teckenspråkiga barn i förskoleåldern⁵. När vi genomförde vår undersökning fick vi reda på att det fanns flera teckenspråkiga förskolor som tog emot hörande barn till teckenspråkiga föräldrar. Men inte alla teckenspråkiga föräldrar lämnar sina hörande barn i teckenspråkiga förskolor. De flesta hörande barn går i vanliga förskolor, eftersom föräldrarna vill att barnen ska få språklig stimulans i det svenska talspråket – något de inte får i hemmet. Men samtidigt vill en del föräldrar att barnen ska få modersmålsstöd i det svenska teckenspråket i förskolan och i skolan. I vissa kommuner är modersmålsstödet väl utbyggt medan det i andra kommuner fungerar sämre. Detta är något som vi vill titta närmare på i kommande undersökningar.

⁵ Det saknas statistikunderlag. Antalet hörande barn i förskoleåldern har därför räknats fram med hjälp av sifferunderlag från "Sveriges språk – vem talar vad och var" (Parkvall 2009) och befolkningspyramiden för 2010 från Statistiska centralbyrån.

Barngrupper behandlas på olika sätt

När man diskuterar döva och hörselskadade barns språkliga situation är det vanligt att tala om *behov av* det svenska teckenspråket eller att barnet skulle vara *beroende av* det svenska teckenspråket för sin kommunikation. Är hörselnedsättningen grav anses behovet av svenskt teckenspråk vara stort, medan behovet är mindre hos de barn som klarar sig med hörseltekniska hjälpmedel. Någon sådan bedömning görs inte för hörande teckenspråkiga barn, som växer upp med det svenska teckenspråket i hemmet. Här talar man inte om behov av svenskt teckenspråk, utan om modersmålsstöd. Barnen har inget funktionshinder utan behandlas på samma sätt som andra modersmålstalare i talade språk. Det finns ytterligare en grupp hörande barn som får lära sig det svenska teckenspråket, men av helt andra skäl. Här handlar det varken om behov eller modersmålsstöd. I stället är det språkmedvetna föräldrar som vill stimulera barnens tidiga språkutveckling. En del rön, framför allt i USA (Alcredolo & Goodwyn 2000), har visat att hörande spädbarns kommunikativa förmåga och ordförråd utvecklas tidigare när föräldrar även tecknar med barnet. Det är nämligen lättare för ett spädbarn att uttrycka sig med tecken än via tal, eftersom motoriken i armar och händer utvecklas tidigare än talapparaten. När barnen gör sig förstådda ökar motivationen till språklig interaktion. Bruket av tecken har även haft en positiv effekt på barnens talspråksutveckling. Kurser i babytecken har blivit populära i Sverige och det finns många utbildningsanordnare som erbjuder kurser i dag.

Det är tydligt att barnens bristande hörselförmåga ofta ligger till grund för rekommendationer av språkval, speciellt inom hörselvården. Men det finns fler än döva och hörselskadade barn som använder det svenska teckenspråket. Även hörande barn lär sig det svenska teckenspråket, inte minst barn till teckenspråkiga föräldrar. Med tanke på att det svenska teckenspråket är ett litet språk finns det mycket att vinna på att se utanför den traditionella målgruppen. Teckenspråkiga förskolor bör vara öppna för alla barn oavsett hörselstatus. Men när man gör de teckenspråkiga förskolorna tillgängliga för olika grupper av barn är det viktigt att slå vakt om det svenska teckenspråket. Man måste tänka på att helt döva eller gravt hörselskadade barn inte kan ta del av talspråklig kommunikation. De får inte lämnas utanför.

Behov av samlad statistikinsamling

Som tidigare nämnts saknas i dag en central myndighet som har ett uppföljningsansvar för förskolan för teckenspråkiga barn, både vad gäller antalet förskolor och barn, men också hur förskolorna arbetar med det svenska teckenspråket. Vår undersökning visade att många kommuner har dåliga kunskaper

om den egna teckenspråkiga förskoleverksamheten. Skolverkets statistik över förskolans verksamhet hjälper oss inte. Det framgår nämligen inte vilka språk som används i förskolorna. Först när en myndighet får i uppdrag att följa upp den teckenspråkiga förskoleverksamheten i hela landet kan man skaffa sig en samlad bild, vilket är viktigt för såväl föräldrar som beslutsfattare att ha.

English summary

The Swedish language act of 2009 states that "persons who are deaf or hard of hearing, and persons who, for other reasons, require sign language, are to be given the opportunity to learn, develop and use Swedish sign language". Are they given this opportunity? In 2010, the Language Council of Sweden examined the access to Swedish sign language for deaf or hearing impaired children in preschools. We found that preschools using Swedish sign language have become fewer and that many of them, instead of using Swedish sign language, uses other signs to support spoken language. This runs contrary to the objectives formulated in the language act.

Referenser

- Acredolo, Linda och Goodwyn, Susan, 2010: Baby sign. How to talk with your baby before your baby can talk. Vermilion (London).
- Hörselskadades Riksförbund, 2007: "Äh, det var inget viktigt...". Årsrapport 2007.
- Hörselskadades Riksförbund, 2010: "Kakafonien. En rapport om störande ljud och samtalsvänliga ljudmiljöer".
- Norman, Carin, 2010: Kartläggning av kommunernas hörselpedagogiska stöd till barn och elever med hörselnedsättning i Stockholms län. Hörsel-dövforum, rapport. En försöksverksamhet mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten och Hörselhabiliteringen för barn och ungdom, Karolinska universitetssjukhuset.
- Parkvall, Mikael, 2009: Sveriges språk – vem talar vad och var? Rappling 1. Stockholms universitet, Institutionen för lingvistik, s. 33–38.
- Skolverket, 2011a: Elever i specialskolan läsar 2000/01–2010/11.
URL: <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/2.1862/2.4377/2.4378>
- Skolverket, 2011b: Statistik om förskolan.
URL: http://www.skolverket.se/statistik_och_analys/2.1862/2.4317

Socialstyrelsen, 2000:06: Vårdprogram för behandling av döva barn med cochleaimplantat. Statens beredning för medicinsk utvärdering, 2006: Bilateral cochleaimplantat (CI) hos barn. SOU 2006:54: Teckenspråk och teckenspråkiga. Översyn av teckenspråkets ställning.

Tommy Lyxell är språkvårdare i svenskt teckenspråk på Språkrådet i Sverige.